

2. Els museus d'art catalans, centres de patrimoni i espais socials amb reptes de futur

PILAR VÉLEZ

Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi

Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona

No només hem de fer memòria per a no perdre la identitat, sinó
també per a poder respondre a la pregunta: què volem ser?

SALVADOR ESPRIU

1. INTRODUCCIÓ. ELS MUSEUS, CENTRES PATRIMONIALS PER EXCEL·LÈNCIA

Aquest informe neix dels plantejaments d'unes jornades sobre el patrimoni organitzades per l'IEC: ens qüestionem per què hem de conservar-lo, què ens aporta per a la construcció del nostre present i futur i què té el patrimoni que afirma la societat. L'IEC, des dels orígens, té un objectiu cabdal: la llengua, com a fonament de la cultura i societat catalanes. Per això, n'és l'ens de referència. Però el patrimoni que dona identitat a una comunitat, Catalunya en aquest cas, també és clau, i l'IEC vetlla per la seva protecció. Només amb el coneixement científic podrem defensar-lo i llegar-lo al futur. És bo, doncs, plantejar-se'n el rol sociocultural.

L'informe se centra principalment en els museus d'art, centres patrimonials per excel·lència, que custodien, investiguen, interpreten, creen i difonen productes culturals de les seves col·leccions. Des de l'òptica museística, la conservació del patrimoni és clau per preservar-lo i, alhora, per poder comprendre'n el context social. Experts d'arreu han escrit al respecte i estan d'acord que el patrimoni cultural moble, com el dels museus, contribueix a estructurar la identitat d'un col·lectiu. Per a la redacció de l'informe ens hem fixat, més que en el marc teòric, en aspectes pràctics i en casos concrets —a què hem pogut accedir a través de col·laboracions, converses i debats amb professionals del sector—, l'anàlisi dels quals ens ha permès respondre a les qüestions inicials.

El de patrimoni és un concepte modern, que podem fixar en el segle XVIII. França i Anglaterra en foren capdavanteres. Els francesos parlaven de *patrimoine*,

allò que hem heretat dels nostres avantpassats, i els anglesos, d'*heritage*, allò que lleguem als nostres descendents. Dos conceptes que valoren el patrimoni des de dues òptiques diferents, però amb molts nexes. De fet, fan referència a una *herència col·lectiva*, que cal salvaguardar com a «tresor» de la societat. Les institucions culturals, com ara les acadèmies, aleshores referents en el món del coneixement, hi van tenir molt a dir arreu d'Europa (Campabadal, 2006). Però, defugint la història per no fer feixuc l'informe, podem definir el patrimoni com *allò que hem heretat del passat i hem de llegar al futur*.

El 2024, som hereus d'una cultura forjada en el segle XIX, etapa en què el patrimoni adquirí un nou valor com a document històric al servei de la reconstrucció del passat i les històries nacionals. El moviment romàntic el considerà un bé cultural, un «patrimoni cultural», tot i que aquest concepte no es consolidà fins al segle XX. Patrimoni, identitat i cultura configuren la història i la idiosincràsia dels pobles, un fet plenament assumit a Europa gràcies a la tasca d'historiadors i intel·lectuals en el pas de l'Antic Règim a la societat industrial. El desvetllament de la consciència de patrimoni històric fou un dels grans assoliments del món cultural romàntic europeu. Catalunya, atenta a les línies europees, no es quedà enrere (Vélez, 2003). Tot plegat és el nostre llegat i tenim la responsabilitat de vetllar pel patrimoni, que contribueix a la forja de la «memòria col·lectiva», concepte íntimament lligat al de patrimoni, creat pel sociòleg Maurice Halbwachs (1887-1945), president de l'Institut Français de Sociologie. La memòria col·lectiva és la suma de símbols, tradicions, llegendes, etc., que s'integren sota el concepte de patrimoni cultural immaterial, compartits per un col·lectiu, al qual estan estretament lligats i li atorguen una identitat. El patrimoni moble i l'immoble, naturalment, hi estan íntimament relacionats. Tanmateix, el pas del temps transforma les societats i dona pas a noves interpretacions de l'entorn i, per tant, del patrimoni i la patrimonialització (Moncusí, 2024). Aquest fet és testimoni dels canvis propis de les societats organitzades, però de vegades és conseqüència d'un fet de gran incidència pública com fou la pandèmia de la COVID (2020-2022). Atesa la seva importància per als museus, dedicarem l'apartat 2 a alguns debats que suscità, que són encara un repte per a la comunitat museística.

2. DEBATS I TRANSFORMACIONS CONCEPTUALS I PRÀCTIQUES DELS MUSEUS EN LA NOVA SOCIETAT POSTPANDÈMIA

Els museus, com les nostres vides, van veure's profundament afectats per la pandèmia. La COVID va fer-nos repensar molts aspectes de la vida quotidiana, entre altres el rol dels museus. Va quedar clar que els museus no eren essencials, entenent què significava l'essencialitat en un moment tan inèdit com aquell. No obstant això, d'aquella excepcionalitat i de la reclusió que exigí en sorgiren

múltiples debats, que confirmaren la necessitat de millorar alguns aspectes que ja estaven en vies de discussió.

2.1. *Els museus no són essencials?*

«No som essencials?» va ser una pregunta vàlida per fer-ne un replanteig de cara al postconfinament, convençuts que res no seria igual (CONCA, 2021).

La incidència fou tan gran que el màxim organisme internacional de museus, l'ICOM (International Council of Museums), a la reunió internacional de 2022 a Praga, modificà la definició de *museu* aleshores vigent (Viena, 2007): «Un museu és una institució sense fins lucratiu, permanent, al servei de la societat i del seu desenvolupament, oberta al públic, que adquireix, conserva, investiga, comunica i exposa el patrimoni material i immaterial de la humanitat i el seu medi ambient amb finalitats d'educació, estudi i esbarjo». La nova definició de l'ICOM 2022, actualment vigent, defensa que «un museu és una institució permanent sense ànim de lucre i al servei de la societat, que investiga, recull, conserva, *interpreta* i exposa el patrimoni material i immaterial. Oberts al públic, *accessibles i inclusivament, els museus fomenten la diversitat i la sostenibilitat*», conceptes que hi són remarcats per primer cop. A més, recalca la necessitat de la participació de les comunitats per crear experiències diverses per a l'educació, el gaudi, la reflexió i l'intercanvi de coneixements. És una definició d'acord amb el món en què vivim, que molts museus, naturalment, ja havien assumit, i que s'aprovà per un 92,41 % dels vots (3,23 % d'abstenció, 4,36 % en contra).

Tot i que no queda reflectit en la definició, a Praga es parlà molt de les noves tecnologies, considerant-les eines bàsiques al servei del coneixement i la divulgació. Un fet ben provat durant la pandèmia, ja que els museus van fer-ne ús d'una manera especial per mantenir el contacte i el compromís amb el seu públic. En general, el retorn (en el sentit del *feedback* anglès) dels públics va ser molt ric. Sens dubte, més enllà de l'activitat presencial, el món digital obre un seguit d'oportunitats, i fins i tot una experiència més àmplia i democratitzadora, discutida en múltiples fòrums des d'aleshores fins ara mateix. De fet, aquesta via ofereix una sèrie de recursos per treballar, documentar i divulgar les col·leccions, com ara l'escaneig 3D (per ex., el projecte «Giravolt» de la Generalitat de Catalunya), i fins i tot per reduir certs costos i, per descomptat, per eixamplar-ne l'accessibilitat. Els museus cal que siguin més «porosos», més pròxims a la societat.

2.2. *Els museus: espais socials i patrimoni en directe*

Els recursos tecnològics, tan útils, no s'han de confondre amb el contingut al servei del qual estan. No es pot prendre el recurs pel missatge i cal que certs enlluernaments tecnològics no ens facin perdre'n l'essència. Perquè un valor clau dels

museus actuals és ser un *espai social*, on poder-se acostar presencialment al patrimoni i sentir-lo, viure'l en directe, emocionar-se o rebutjar-lo. En definitiva, interactuar i sortir-ne amb l'experiència d'un impacte diferent de l'experiència digital. Si volem ser essencials i sostenibles, en definitiva, «durables», ens cal transversalitat, proximitat, inclusió, accessibilitat, participació dels públics, joves, adults... La ciutadania té dret a intervenir-hi, no tan sols com a usuari, sinó com a subjecte propositiu, de la mateixa manera que té un rol en el procés de patrimonialització de certs valors materials i immaterials (Moncusí, 2024).

Des d'una mirada optimista, sabem que les crisis sempre generen oportunitats, si més no, per valorar allò que tenim entre mans, en aquest cas el futur (que, de fet, ja és present) dels museus. Cultura i educació han de fer causa comuna més que mai. S'ha d'intensificar el valor sociocultural del museu. Això no significa deixar en segon lloc els continguts, sinó tot el contrari. Hem de ser capaços d'impulsar la recerca que ens permeti endinsar-nos en les col·leccions i llegir-les en diverses claus, desconstruir relats «canònics», revisar postulats historiogràfics, etc., per poder oferir noves interpretacions i arribar a un públic més ampli. Per això, el rol de les universitats és complementari i cabdal per fer entendre el valor del patrimoni als futurs especialistes, tant pel que fa a la conservació-restauració, la gestió cultural, la recerca o la creació contemporània, futur patrimoni de la societat, com a la nova manera de gestionar la institució museística. Sens dubte, als museus els calen nous perfils professionals més flexibles i d'acord amb el món actual. En aquest sentit és molt interessant el projecte «Mutare», impulsat per la Fundació Carulla, que defensa la labor essencial de conservació i generació de coneixement pròpia dels museus, i reivindica posar-la al servei de la nova realitat sociocultural, tot obrint-se a altres agents socials, compartint lideratges, sumant experiències.

2.3. *El patrimoni, la singularitat dels museus: generació de pensament crític*

Objectiu essencial dels museus és generar coneixement a partir del patrimoni, i això vol dir generar «pensament crític». Aquesta és la gran diferència entre un centre patrimonial com és un museu i un centre cultural d'exposicions. La labor del museu és molt més complexa; doble, perquè ha de treballar amb el patrimoni —que constitueix la seva singularitat (les col·leccions)— de portes endins —conservar-lo, documentar-lo, estudiar-lo...— i, alhora, gestionar una línia de programes públics —exposicions, jornades, activitats escolars, familiars...— lligada a les col·leccions en funció dels interessos de l'actualitat. És a dir, afegeix, al treball amb les col·leccions, les exposicions i les moltes activitats que en resulten. El museu és també un receptor de patrimoni —si hi ha una bona complicitat amb els creadors i els col·leccionistes—, i aquest vessant és clau, perquè el museu ha de poder oferir una representació significativa de disciplina. Cal, doncs, una bona *política de*

col·leccions, a nivell local i nacional. Però, com dèiem, ha de ser un centre d'interpretació del patrimoni, accessible a tota mena de públics. Ara que el món és cada cop més gran —només cal fixar-nos en el creixement de Catalunya, de 6.000.000 a 8.000.000 d'habitants entre 1987 i 2023—, l'esforç i l'objectiu dels museus hauria de ser també tenir en compte aquests «no públics» i saber adequar-se a una societat complexa i canviant que no pot oblidar el compromís social de la cultura.

Avui és clar que els museus no són mers contenidors —cementiris, se n'ha dit—, sinó centres actius d'interpretació i difusió del patrimoni i, per tant, han de tenir en compte els receptors. És clar que han de conèixer científicament molt bé el seu patrimoni per tal de poder encertar les ofertes que fan als seus públics, però com dèiem més amunt, la participació del públic pot enriquir la visió del museu. En aquest sentit, són *centres de recursos i serveis*, amb capacitat educadora, que fan una socialització dels béns culturals, perquè l'educació és una condició indeslligable de la funció social dels museus. Si parlem de drets culturals, no podem oblidar el dret de tothom a participar en la vida cultural. Per això, la salvaguarda, la conservació, la investigació i la difusió del patrimoni públic són un compromís, un repte i una gran responsabilitat social de qui n'està al capdavant (i alhora, un privilegi i una gran oportunitat), perquè ha de garantir-ne la possibilitat d'accés.

3. DISCUSSIONS I REFLEXIONS D'ACTUALITAT

Una vegada apuntat el panorama general, volem centrar-nos en alguns replantejaments que planen en l'àmbit museològic català i que són producte dels canvis socioculturals que ens envolten.

3.1. *Trasbalsa, defensar una identitat?*

De vegades sentim parlar de patrimoni a la lleugera. Però un país sense patrimoni, sense passat, no té identitat. «Qui perd els orígens, perd la identitat», diu la dita popular. Els nord-americans són un bon exemple d'haver cercat patrimoni cultural per dotar-se'n. Això justifica, per exemple, l'existència de The Cloisters/MET, tan venerats ara pel turisme català. Prescindint de judicar-ne les vies d'adquisició, permesa aleshores per la legislació vigent, el fet explica la necessitat d'establir un lligam amb els orígens, ja que al capdavant tenien arrels europees.

El patrimoni té la consideració de patrimoni perquè la societat el reconeix com a tal. Però, si ens situem en el nostre entorn i en el sector cultural de què ens ocupem, és palès que sovint el patrimoni es considera un llast, ja sia per raons econòmiques o bé per raons politicoculturals. Així mateix, des de fa un temps, en el camp dels museus té lloc un cert canvi d'orientació que promou una programació al marge de la recerca de les col·leccions i les noves interpretacions i exposicions

que se'n solen derivar, i que prioritza certs tipus de projectes, sovint a través del món digital. Un cas d'actualitat és el del Museu del Disseny de Barcelona, actualment qüestionat pel sector museogràfic i del patrimoni (febrer-abril 2024) per voler prioritzar una nova orientació expositiva en aquest sentit, en detriment del patrimoni.

El refús de les col·leccions és un error, atès que són un fonament patrimonial clau que parla de qui som, de qui hem estat, de cap a on anem... D'aquesta manera, a més, s'oblida que el patrimoni públic és de tothom, i que sovint ha accedit al museu com a donació de ciutadans, els quals, o bé els seus descendents, mereixen un respecte per la seva contribució a la societat. És a dir, s'oblida un dels objectius ja al·ludits: estudiar-lo, exposar-lo, interpretar-lo i compartir-lo, cabdal per a la cultura del país. Òbviament, el patrimoni i la programació d'activitats no són antagònics, sinó tot el contrari, perquè de la recerca del primer se'n poden construir exposicions i activitats diverses adreçades a diferents públics i presentades amb un gran nombre de recursos, presencials i digitals, tot alhora. D'altra banda, si no, col·leccionistes i donants es pregunten si han de seguir contribuint amb les seves donacions al patrimoni públic, atesa l'esmentada desorientació.

Ahora, es detecta també un cert distanciament del patrimoni cultural autòcton, especialment en les àrees museístiques dedicades a les arts contemporànies (com en el cas del MACBA), que de vegades es mal justifica amb un discurs sobre la globalització mundial i la necessitat de ser «universal» o «internacional» en lloc de només ser local. No podem ni cal fer aquí un estudi sobre la globalització i la multiculturalitat, però cal més amplitud de mires en un moment en què la convivència de diverses cultures és, com s'ha indicat, cada cop més gran. Els museus són una bona carta de presentació de la nostra societat, oberta a tots aquells que arriben de nou perquè coneguin el patrimoni del lloc on viuen i treballen. No es pot tenir por de la identitat. Per contra, cal preservar-la, defensar-la i compartir-la. Alguns defensen que volen ser «cosmopolites» per fugir d'una identitat concreta i ser, «falsament», «ciutadans del món». Primer que res, cal saber qui som per poder presentar-nos com a ciutadans del món. Si no, tot plegat és un foc d'encenalls, perquè la universalitat exigeix el coneixement del marc local. És un debat, clau en el present i de cara al futur, no tan diferent del de la llengua, clarament afectada per la nova demografia i la desorientació cultural generalitzada.

3.2. *Museu: un mot caduc o un sinònim de prestigi cultural?*

En el marc de l'IEC és sobrer explicar els orígens del mot *museu*, que, naturalment, ha canviat al llarg del temps: ha passat de ser santuari de les muses i santuari de l'art a *espai polivalent* per conèixer, aprendre i interactuar; *centre de serveis i de recursos* d'una comunitat plural; *centre de memòria* perquè els objectes parlen, ens

parlen. Avui, ja ho hem dit, és un espai patrimonial, cultural, que conserva, interpreta, mostra i difon unes col·leccions històriques, arqueològiques... En qualsevol cas, el mot *museu*, arreu del món, és sinònim de cultura i, per tant, de coneixement a l'abast de tothom.

Darrerament, i és especialment significatiu el cas del Museu del Disseny, s'ha posat en qüestió la validesa del mot *museu*, que el caracteritza i defineix, amb arguments inconsistents. Que la paraula *museu* és caduca, anacrònica o antiquada, és un veritable despropòsit, prova del desconeixement del sentit i el valor de la institució cultural. Si, a més, el nom *museu* és substituït per un acrònim o un nom en una llengua estrangera, el fet esdevé encara més alarmant i enllaça amb l'aspecte comentat en l'apartat 2.1. Per contra, mentre això passa, Barcelona, sobretot, s'omple de centres culturals, de contingut i qualitat incerta, i per atorgar-los un cert prestigi els bategen com a «museus» (MOCO Museum, Museu de les paradoxes, Museu de les il·lusions), ja que el mot *museu* els dota d'un «vernís» cultural (ni que sigui fals) que atrau el públic. És a dir, al costat de la falsa visió de modernitat d'alguns, n'hi ha d'altres convençuts que la paraula *museu* els legitima. Contrasentits de l'actualitat.

3.3. *Respecte pel col·leccionisme, fonament dels museus de Catalunya*

Més enllà de les grans col·leccions reials o nobiliàries d'arreu d'Europa, el col·leccionisme «modern» es remunta als segles XVIII-XIX. La industrialització i, per tant, la burgesia hi té un paper destacat i crea les seves col·leccions. A Catalunya, sense col·leccions reials, el patrimoni és producte de la contribució de la societat civil, ja sia arran de l'organització d'exposicions universals o nacionals per part de les institucions de govern i de l'Església o bé per l'aportació de col·leccionistes. Formant part dels museus, o com a fundació privada o semipública, el patrimoni donat pels col·leccionistes és ingent i cabdal en la configuració del marc museístic català. Alguns col·leccionistes van tenir la fortuna de donar la col·lecció a una ciutat i que esdevingués un museu públic, com és el cas de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú i del Museu Frederic Marès de Barcelona. O bé el de la Col·lecció Sala i Ardiz, donada al Museu de Montserrat, que ha fet que aquest sigui un museu de referència de pintura catalana. D'altra banda, el govern de la Generalitat el 1932 va fer una excepcional compra a Lluís Plandiura per 72 milions de pessetes —amb moltes opinions en contra—, gran part de la qual va donar cos a l'aleshores nou Museu d'Art de Catalunya. Així mateix, arreu de Catalunya hi ha moltes fundacions i museus nascuts de donacions d'un col·leccionista o d'un artista. Els primers grans museus barcelonins d'art del segle XX també van ser resultat de donacions: Picasso, Miró, Tàpies. En tots tres casos hi va haver una important donació dels artistes a la ciutat i una gran aportació de la ciutat a través del govern municipal.

De la mateixa manera, a Barcelona, la Fundació Vila Casas, la Fundació Suñol o la Fundació Rocamora; la Fundació Dalí a Figueres, el Museu Abelló de Mollet, la Fundació Mascort a Torroella, la Fundació Palau de Caldes d'Estrac, l'Espai Guinovart i Lo Pardal, a Agramunt..., són bona mostra del que apuntàvem. Fixem-nos, però, en la Fundació Vila Casas, obra personal de l'industrial farmacèutic i gran col·leccionista Antoni Vila Casas, molt implicat en la vida cultural catalana, atès el seu mecenatge (recordem l'adquisició de fotografies d'Agustí Centelles). «Tradició i cultura són el que dona identitat a un país», deia sovint Vila Casas. Amb aquest criteri, fundà quatre centres d'art, dos a Barcelona, un a Torroella i un a Calella de Palafrugell, amb voluntat de descentralització i presència a tot el país. Una actitud de servei, visible sobretot en la construcció d'una gran col·lecció d'art contemporani català de 1940 a 1980, del qual ningú se'n preocupava. És a dir, va fer una labor de substitució mentre els grans museus d'art del país no acabaven d'aclarir el lloc de l'art català del segle xx, fet que sortosament està en procés de canvi gràcies a la reconsideració del MNAC. Premi Nacional de Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya 2009, Vila Casas traspassà el setembre de 2023. Confiam que la reorganització actual no impedeixi continuar en la línia i l'esperit de Vila Casas.

3.3.1. El MNAC: el repte de ser el gran museu nacional d'art català

El MNAC, mentrestant, ha iniciat un gran projecte d'ampliació (la inauguració està prevista per al 2029), amb la incorporació del Palau Victòria Eugènia, que doblarà la superfície expositiva, i que comportarà un nou projecte museològic i museogràfic. Farà créixer les col·leccions fins cap al 1980, i hi afegirà les arts de l'objecte, ara molt poc representades en el període anterior al segle xix. Així mateix, també explicarà la història de les col·leccions, en un reconeixement al col·leccionisme que l'ha fet possible.

El MNAC és el museu de capçalera del museus d'art de Catalunya i, per tant, el nou projecte exigeix el repte de treballar el patrimoni des d'una mirada contemporània per atendre els interessos de l'actualitat. De fet, aquest projecte, gairebé un segle més tard, serà la culminació de l'obra del museu somniat per Folch i Torres (estroncat per la guerra i mai no recuperat del tot malgrat els canvis posteriors). Haurà d'oferir un panorama significatiu de l'art català —presencialment i digitalment, amb la creació de material de tot tipus— per complir la responsabilitat de ser-ne el referent, com a centre nacional i gran museu d'art del país. Només amb aquest convenciment podrà tenir una veritable projecció internacional. Alhora, com a cap de la xarxa dels museus d'art, ha de continuar l'impuls i la coordinació d'activitats comunes, eixamplant la seva labor a través dels museus que en formen part arreu de Catalunya, amb una voluntat de descentralització i una

relació positiva d'acord mutu. Els temps actuals exigeixen i permeten més que mai la col·laboració i l'intercanvi.

3.3.2. L'interès pel col·leccionisme: complicitat i investigació

Per acabar aquest punt sobre el col·leccionisme, cal remarcar el rol fonamental dels donants, creadors o col·leccionistes, que exigeix més que mai als museus saber guanyar-se'n la complicitat per contribuir a ampliar el patrimoni i donar-lo a conèixer mitjançant una labor recíproca de sensibilització del seu valor cultural. Cal afegir que, des de l'òptica bibliogràfica, la producció editorial sobre el col·leccionisme és àmplia. És bo de recordar la línia de recerca impulsada pel doctor V. Bassegoda a la UAB, visible en algunes tesis doctorals, en les jornades «Mercat de l'art, col·leccionisme i museus» organitzades pels Museus de Sitges i en les jornades «Col·leccionistes que han fet museus» del MNAC. Així mateix, l'IEC ha posat a l'abast la consulta digital del *Repertori de col·leccionistes...* (V. Bassegoda i F. Fontbona, dir.).

3.4. Els museus fan una funció legitimadora del patrimoni

Amb el pas del temps, el concepte de patrimoni ha canviat o, més ben dit, ha crescut en replantejar-se el valor de certes creacions mobles o immobles. Per exemple, s'hi ha integrat l'arqueologia industrial, que ja pot ser un BCIL o BCIN com un castell medieval o un moble gòtic.

Quan les peces entren al museu, es legitimen i esdevenen patrimoni. La cultura de l'objecte (etnologia, disseny, arqueologia, arts decoratives...), és a dir, la cultura material i la seva «importància civilitzadora», reivindicada ja per Joaquim Folch i Torres, és d'una gran magnitud i mereix, com les grans arts, el reconeixement patrimonial. (Com és possible que encara visquem pendents d'aquestes classificacions!) Per això cal continuar l'estudi de noves col·leccions d'àmbits no tinguts en compte fins ara, i revisar la consideració de certes col·leccions museístiques dignes de ser BCIN, pel seu valor identitari. És també labor dels museus que s'ocupen d'aquest tipus de col·leccions proposar-ho i compartir-ho amb la Direcció General del Patrimoni Cultural i el mateix IEC, que ho ha de ratificar en darrer terme.

4. CONCLUSIÓ: UN COMPROMÍS SOCIOCULTURAL AMB EL PATRIMONI

El patrimoni dels museus catalans els dota d'una identitat. A través del patrimoni, han de saber comunicar reflexions d'actualitat, de caràcter local i universal, però des de la seva idiosincràsia. Des de l'òptica tècnica cal tenir en compte, entre

altres, els reptes apuntats. Però el patrimoni és social, de tots, i les institucions de govern que el suporten han de ser conscients que hi fan falta recursos (perquè els museus són una carta de presentació del país). Acceptant que és un reclam turístic, calen nous plantejaments per fer compatible el coneixement amb el plaer de la cultura del turisme, més enllà del mer consum cultural basat en la simplificació, sinònima d'empobriment.

De ben segur, el patrimoni és un recurs fonamental per avançar. Ara bé, fora pecar d'ingenuïtat no tenir en compte que per fer possible tot el que hem apuntat cal una dotació econòmica important. El patrimoni no es pot mesurar només en termes de rendibilitat econòmica. Si l'educació, també en vies de revisió urgent, impregna els joves futurs ciutadans del sentit del patrimoni, els museus seran més rendibles que mai. Sense oblidar tampoc que ens cal una llei de mecenatge plenament útil i, naturalment, la nova llei del patrimoni cultural català, actualment en curs de gestació. En definitiva, la gestió del patrimoni cultural, i dels museus en concret, exigeix un coneixement i un rigor científic i, alhora, un compromís que s'adeqüi als reptes socials canviants. Un compromís de política cultural oberta i accessible a tothom, lluny de la banalització.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BALLART, Josep (1997). *El patrimonio histórico y arqueológico: valor y uso*. Barcelona: Ariel.
- CAMPABADAL BERTRAN, Núria (2006). *La Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona al segle XVIII*. Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona – Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- COL·LECCIÓ MEMORIA ARTIUM (2002-2024). Barcelona: UAB; UB; UdG; UL; MNAC; MDB. Especialment els llibres dedicats al patrimoni i el col·leccionisme (núm. 5, 2007; 15, 2013; 17, 2014; 19, 2015; 21, 2016; 23, 2017; 32, 2023).
- CONCA (2021). *150 veus. La cultura de l'endemà*. Barcelona: CONCA - Generalitat de Catalunya.
- FONTBONA, Francesc; BASSEGODA, Bonaventura (2022). *Repertori de Col·leccionistes i Col·leccions d'Art i Arqueologia de Catalunya* (6a ed.). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. En línia: <<https://rccaac.iec.cat/>>.
- ICOM. En línia: <<https://prague2022.icom.museum/es>>.
- LÓPEZ, Olga; LORÉS, Immaculada (2021). *Planificació estratègica de museus i centres patrimonials*. Barcelona: Associació de Museòlegs de Catalunya.
- MONCUSÍ FERRÉ, Albert (2024). «Del patrimoni a la patrimonialització: la construcció dels objectes patrimonials». A: *El patrimoni: coneixement, conservació i difusió* (2025). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

- Museus 2030. Pla de museus de Catalunya* (2017). Barcelona: Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.
- VAN GEERT, Fabien; ROIGÉ, Xavier i CONGET, Lucrecia (coord.) (2016). *Usos polítics del patrimoni cultural*. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- VÉLEZ, Pilar (2003). *El desvetllament de la consciència de patrimoni històric a Catalunya*. Barcelona: Amics de l'Art Romànic, Institut d'Estudis Catalans.
- (2020). «El Museu del Disseny de Barcelona, una institució de serveis: reflexions sobre el futur post-confinament». En línia: <https://www.dissenyhub.barcelona/sites/default/files/museu_disseny_post-confinament_13-5-2020_.pdf>.
- VÉLEZ, Pilar (coord.) (2025). «El patrimoni material: monuments i museus». A: Riquer, Borja de (dir.), *La memòria dels catalans. La construcció històrica de la identitat*. Barcelona: Edicions 62.